

Kis(rém)regények

■ Baka István: A kistű és a vámpírok (Szépirodalmi, 184 old.)

Feltétlenül van közös oka annak, hogy a *Gazdátlan hajók* című 1979-es antológia valamennyi szerzője pályán maradt — és mind-egyikük több műfajban igyekszik alkotni. Baka István, a ritkaszávú költő immár második prózakötetét jelenteti meg. Már a hetvennégyes kötetében is volt egy drámája, így most semmi műfaji újdonsággal nem rukkol elő, hacsak nem tekintjük annak azt, hogy irodalmi értékű rémregények kerekedtek keze alól. Baka István egyébként értékes műfordító is, hogy csak a Viktor Szoszónra, vagy a legutóbb megjelent Tarkovszkij-összeállításaira emlékeztessék. Mégis, a Szegeden élő alkotót újabban figyelmen kívül hagyja a kritika, amely bár hat-nyolc éve költőként kijelölte nemzedékén belüli előkelő helyét, íróként és drámaszerzőként alig vesz tudomást róla. Baka István csendben dolgozik, mint legtöbb középkorú pályatársa, s látható, hogy ez a körülmény prózájának javára válik; az azonban kétséges, hogy egy valódi színházi műhely nem tenne-e jól drámaírói ambícióinak.

Különös, hogy miközben a Szegeddel kapcsolatban álló írók több-

sége megírta (illetve írja, s folyamatosan közli) a kompvárosához fűződő élményeit, hol keserű, hol csupán reménytelen tapasztalatait — Baka, aki az ottani mindennapokat szüntelen megtapasztalja, a kötetben található újabb két kisregényében semmiféle szegedi életrajzi élményt nem dolgoz fel —, helyette gyermekkorra Szekszárdjárnak átlényegült mását próbálja rögzíteni, persze éppen azzal a határozott tájékozottsággal és igényes ízléssel, amit Szegeden szerezhetett meg. S noha a korábbi *Szekszárdi mise* három prózai művében még fel-feltűnt egy-két (a kortársi írók munkáiból is azonosítható) szegedi motívum, most sem a *Margit* című, sem a címadó kisregényben nincs olyan, ami akár a szerző jelenlegi helybéliségére, akár szellemi meghatározottságára utalna. Különös lehet ez a szegediséget vallóknak, de másnak talán nem. Ez az ellentmondás akkor volna érdekes, ha Baka előző prózakötetében tapasztaltak szerint továbbra is kiéssé lebegtetett költői prózája: immár szikár epikája az irreális világába vonzza az olvasóját, s ez a világ nem tűri meg sem a lírai elemet, sem az annak puhább, leíró meséi változatát.

Baka István prózája ugyanis megváltozott. Hangulatában — de nem stílusesszókóiban — korábbi

ES 1988. aug. 19.

tragikus színvető verselhez köledett, amelyekben nincs helye a megértésnek, sem az elnéző iróniának, és a szeretetnek sem, a kor, ha az ábrázolt világról van szó. S ez a világ önmagában *kisregényes*. Szorongásokkal, félelemekkel fanyar, megmagyarázhatatlan ténészekkel, újraidézett kamaszképzelmekkel teli, amelyek szüntelen racionalizálódnak: és épp megtestesülésekkel kapnak értelmet és magyarázatot. Mert külső okokukra nem találunk semmi, kisregényekbe elrejtett egyedi, elítélésre méltót, el kell fogadnunk, hogy e próza egy elviselhetetlen valóság helyzet példás feloldás. Amikor már nem is biztos, hogy Sárd: Szekszárd, a hatvanas években, vagy a végső országpusztulást követően, mondjuk éppen az elkövetkező században; vagy, hogy Borg Cézár, a Borgói dinasztia utolsó közép-európai történelmünk annyira ismerősen viselkedő tagja, aki a kiháló város egyetlen gépkocsiján (ja, persze fekete, és limuzin és Opel), gumikerekek híján rongyokba bugyolált futómű közlekedik; az írói fantázia születte volna. Az áttételek többsége szoros freudi megfejtésre adhat lehetőséget, s ha ezek jelentős részét nem a szereplőkre vonatkoztatjuk, hamar leegyszerűsítjük, ennek megfelelően élvezheti az olvasó a szerzői rém(kis)regények

A művekben mégis minden kisserűség és ellaposított hétköznapi ellen szól. A *Margit* alkotólistája könyvtárosa a Sátánnal kegyezséget, hogy saját kamaszkorába visszatérve magáévá tehesse a lányt, aki plátói szerelme volt hajdan, miközben eszébe sem jut, hogy eme tettével saját magától a vámpír kamaszkorát keseríti meg. *A kistű és a vámpírok* etikusnak a kötött Bakó Andrása pedig cselekvés-képtelenségével is elősegíti városka lakóinak kísértetkévé válását, „értelmiségi” passzivitásával beteljesítve sorsukat. A rendkívül pergő cselekmény, a párbeszéd rendje, a néhány vonalas szereplőrajzok és a két kisregénytörténet utalásos rendszerének precíz kidolgozása a rendkívül csiszolt és irodalmi stílussal együtt a műveket a lektűrhez közelíti. Ezt Baka tudomására vállalja, és tehetsége is engedélyez, hogy szerelmi történetet is vegyessen krimiszerű fordulatokkal, horrorisztikus keretben, kíméletlen valószínűségbe mutatással együtt.

Jó volna azt hinni, hogy a kisregények megírása mögött rejti hatalmas írói felkészültség, s gondos megvalósítás előbb-utóbb Szerb Antal-i nagyságú és minőségű „lektűrökre” készíti Bakát. erre reményünk is lehet mindaddig, amíg az írás szeretete és öröme átsüt szerzőnk minden során.

Kötetszerkesztési balfogásna tartjuk azonban — akár előző prózai könyvében — a dráma beemelését. Véltető, a kisregények terjedelmességük ellenére is olyan köteté állnak össze, amely szerencsés könyvreklámmal jelentős olvasói sikert elérhet. Azzal, hogy a dráma bekerült az anyagba, a csupán rémregényolvasatra vágyó olvasókat ijesztette el a kiadó; azoknak pedig, akik mást is vártak megkeserítette a szájízét.

Bakától is (akár nemzedéktársaitól vagy éppen a szegediektől megszoktuk az allúzió-rendszert, a rendkívül gazdag és a teherviselésre kipróbáltan alkalmas motívumokból épített szerkezetet, amelyben jelentése és jelentősége van egy-egy vándormotívumnak. Bakai Istvántól ezzel verseiben, prózájában egyként él, itt is, ott is sikerül a szervesítés. A *korinthusi menyasszony* — amely egyébként felmás visszhangot keltett az Életünk-beli megjelenésekor — azonban nem dráma: emiatt még inkább balfogás egy jobb sorsa érdemes vándormotívum szentimentális felmondása, különösen akkor, ha annak valódi szerepe már többször volt, legutoljára éppen szerzőnkénél, és éppen a kötet címadó kisregényében. Goethe kísértethistóriájából született újabb história — ennyi, ami a művet a prózai művekhez kapcsolja. Hiszen ezekben is jut szerep a goethei motívumoknak. Mindenesetre csak a prózában fogadjuk el a szintetizálást vállaló s romantikától sem idegenkedő Bakától az újratemetést. S reméljük, hogy a két kisregény a verseket kevésbé szerető olvasókkal is megkedvelteti Bakai Istvánt.

Géczi János